

GERALD VAN BERKEL
KEES SAMPLONIUS

Nederlandse plaatsnamen
herkomst en historie

Haalderen

[gem.: Lingewaard, Gl] 1254 *Halenderen*; 1294-1295 *Halderen*; 1348 *Haalderen*; de identificatie van de oudste vorm is onzeker. Misschien < germ. **halahdrum* 'bij de jene-verbessenstruiken'. Een afleiding van mnl. *hael* 'dor' is niet waarschijnlijk. Vergelijk ook Halder en Hellendoren.

Haaldersbroek

[gem.: Zaanstad, NH] 1745 *Hallaerts Broeck*; 1851 *de polder Halartsbroek*; 1912 *Haaldersbroek of Hollaardsbroek*; naar de ligging in het gelijknamige poldergebied, waarvan de naam een samenstelling is van *broek* 'broekland, drassig groenland' (zie Broek) en een eerste deel dat men in verband brengt met *Haler*, de geadjectiveerde vorm *Haal* 'halfdeel' (zie De Haal), naar de ligging in het zgn. Haler vierendeel. Het lijkt er op dat dit gebied oudtijds de gepersonifieerde benaming **Hallaard* droeg, waaraan men vervolgens *broek* heeft gekoppeld, naar de gesteldheid van het gebied.

Haalweide

[gem.: De Wolden, D] 1353 *over die Halewede*; 1363 *in der Holeweide*; 1380 *in den Hollewede*; 1400 kopie 1707 *inden Haleweij*; 1421 *ter Holewede*; 'moerassige, drassige weide', vergelijk Den Hool en Holsloot. De *aa* is ontstaan uit de gerekte *o* in *hole*, vergelijk *aver* in Oud-Avereest.

Haamstede

[gem.: Schouwen-Duiveland, Z] 1229 kopie 14e eeuw *Haemstede*; 1250 kopie 1323 *Hamestede*; samenstelling van mnl. *haem* 'heem, woonplaats' en *stede* 'plaats, plek' (vergelijk ndl. *bedstede*). Zie ook Burgh.

De Haandrik

[gem.: Gramsbergen, O] 1381-1383 *Henrick*; 1400 *Ten Hoenic*; 1457 *Haenic*; 1877 *Haandrik*; oorspronkelijk de naam van een erve met de betekenis 'bij de lieden van Hendrik'.

Haanrade

(Limburgs: *Haander*) [gem.: Kerkrade, L] ca. 1170-1180 [1119] *Hagenrothe*; ca. 1170-1180 *Hanrothe*; 1474 *Haynraede*; ca. 1776 *Haenrode*; 1845 *Hahnrade*; een samenstelling van *rode* 'rooing van bos, ontginning' met de persoonsnaam *Hago*, of met *hagen* 'omheining, afgesloten

gebied' c.q. germ. *hagan*- 'bosje', vergelijk Haagsittard. De gelijkstelling van *haan* met *hogen* is onjuist.

Haansberg

[gem.: Gilze en Rijen, NB] 1340 *vanden Haenberghe*; 1349 *Haenberghe*; samenstelling van *berg* 'oprijzing in het terrein' en de vogelnaam *haan* 'korhaan'.

't Haantje

[gem.: Coevorden, D] 1877 *Haantje (het)*; aan de weg Sleen-Odoorn stond in de 19e eeuw midden in een zandvlakte een half vergane eik in de vorm van een haan, aldus een plaatselijke verklaring voor de naam. Anderen denken aan een uithangbord van een herberg.

Haanwijk

[gem.: Woerden, U] 1280-1287 *Hanewijc*; 1296-1307 *Hanewijc*; 1394 *Haenwijck*; 1398 *Haenwik(erka)*; 1639 *Hanick*; samenstelling van *wijk* 'nederzetting, vaak met speciale functie' (zie Wijk aan Zee) en de vogelnaam *haan* 'korhaan', een zeer opvallende vogel, dan wel een persoonsnaam *Hane*. De 17e-eeuwse vorm *Hanick* weerspiegelt de klankwettige uitspraak.

De Haar¹

[gem.: Coevorden, D] 1521 *de halve Har*, het toponymisch element *haar*, onl. *har* 'zandige heuvelrug', wordt verwant geacht met zwe. *har* 'steenachtige grond' en germ. **harag*, **hargu*- 'offersteen, heidens heiligdom'. Het kerngebied van de haar-namen is Gelderland-Overijssel-Westfalen. De oudste attestaties zijn Mander, 797 kopie begin of midden 10e eeuw *Manheri* en Rhienderen, 797 idem *Hrenheri*. Onl. *heri* is ontstaan uit een afleiding van *har* met het collectiefsuffix *ja*.

De Haar²

[gem.: Marum, Gr] 1465 *up der haer*; 1476 *up de haer*; 1493 *op de haere inden karspel to marum*; 1567 *na de Haer*; *haar* 'zandige heuvelrug', hier ter aanduiding van een hoge zandstreek.

Ter Haar

[uitspraak: *ter haor*, gem.: Vlagtwedde, Gr] 1615 *huis ter Haar*; 1634 *Ter haar*; betekent 'op de zandige heuvelrug'.

Haaren

[gem.: Haaren, NB] 1228 *de Hare*; 13e eeuw *ecclesia de Hares*; 1312 kopie 1350

Haren; nederzetting bij de *haar* 'zandige heuvelrug'.

Haarle

[gem.: Hellendoorn, O] 1244 *Harlo*; 1367 *Haerle*; 1450 *Haerlo*; 1803 *Haarle*; een samenstelling van *haar* 'zandige heuvelrug' en *lo* 'bos', zie Haarlo.

Haarlem

[gem.: Haarlem, NH] 918-948 kopie 11e eeuw in *Haralem*; 1e helft 11e eeuw *Harleim*; 1200 *Harlehem*; samenstelling van *heem* 'woonstede' en **harula*, verkleiningsvorm van *haar* 'zandige rug'.

Haarlemmerliede

[gem.: Haarlemmerliede c.a., NH] 1343 *Haerlemmerlee*; 1639 *Harlemerlye*; 1745 *De Haerlemmer Lede*; *lede* 'gegraven of vergraven waterloop' van de bewoners van Haarlem. *Liede* is een dialectische ontwikkeling van *lede*. De *Liede* was een water dat van het toenmalige Lutkemeer (bij Osdorp) langs Boesinghelië naar Haarlem liep en verdween door de uitbreiding van de Haarlemmermeer in noordelijke richting.

Haarlo

[gem.: Berkelland, Gl] 1188 ingevoegd eind 13e eeuw *Harlo*; 1741 *Harl*; 1844 *Harlo, Haarle, Harl*; een samenstelling van *haar* 'zandige heuvelrug' en *lo* 'bos'.

Haarsteeg

[gem.: Heusden, NB] 1844 *De Haarsteeg*; samenstelling van *haar* 'zandige rug' en *steeg* 'smalle weg', in dijkgebieden ook 'op- of afrit aan een dijk'.

Haart¹

[gem.: Aalten, Gl] 1758 *de Haert*; 1844 *In de Haart*; *haard* 'stookplaats'. In de uitdrukking *de gemeene haard* duidde het een herberg aan.

Haart²

[gem.: Boxmeer, NB] 1842 *De Haart*; identiek met *haard* 'stookplaats', dat bij uitbreiding ook *haardstede* 'woning met stookplaats' betekent.

Haarzuilens

[gem.: Utrecht, U] 1849 *Haarzuilen*; het eerste deel naar het nabijgelegen De Haar (eind 13e eeuw vermeld als *die hare*), waarvan de naam identiek is met *haar* 'zandige rug'. In *-zuilens* schuilt vermoedelijk hetzelfde toponiem als in het nabijgelegen Zuilen, zie Oud-Zuilen.

Haasdal

[gem.: Nuth, L] 1190 *Hafkesdale*; 1217 *Hauekesdale*; 1217 *Hauekesdal*; onl. *dale*, datief enkelvoud van *dal*, van de persoon *Haveke* of 'dal van de havik'.

Haastrecht

[gem.: Vlist, ZH] 1108 kopie 12e eeuw *Havekesdret*; 1155 *Havekesdreht*; 1333 *Haestrecht*; samengesteld uit de persoonsnaam *Haveke* (vergelijk Axwijk, Haasdal) en *drecht* 'veer, vaarwater'.

Hackfort

[gem.: Bronckhorst, Gl] 1142-1145 kopie 1211 *Hancvorde*; 1324 *te Hacvorde*; 14-15e eeuw *Hackvoerden*; voormalig kasteel. Misschien *hanc* 'helling' en *vorde* 'voorde, doorwaadbare plaats'.

Haelen

(Limburgs: *Hale*) [gem.: Haelen, L] 1224 *de Haele*; 1274 *Halen*; 16e e *Halen*; te vergelijken met het Belgische *Halen* 741 kopie begin 11e eeuw *Halon* en dan terug te voeren op germ. **halhum*, datief meervoud bij **halha-* 'bocht of uitloper van het hoogland'.

Haelensche Broek

[gem.: Haelen, L] 1790 *Hambroek*; 1844 *Halerbroek*; *broek* 'moerassig land' behorend bij Haelen.

De Haere

[gem.: Apeldoorn, Gl] 1844 *De Haere*; *haar* 'zandige heuvelrug', oorspronkelijk de naam van een landgoed.

Haerst

[gem.: Zwolle, O] 1133 *Harsolthe*; 1188 ingevoegd eind 13e eeuw *Harsolte*; 1346 *Harzolt*; 1381-1383 *Haerste*; de oudste vormen behoren bij Haarsolte, een voormalige havezate ten noorden van Zwolle. Het eerste lid is onzeker. Misschien een samenstelling van *haar* 'zandige heuvelrug' en *holte* 'bij het bos met hoogopgaand geboomte', of van de plaatsnaam *Haerst* en *holte*. *Haerst* wordt wel opgevat als *haar-sete* 'nederzetting bij een haar', maar is eerder te vergelijken met Vlaams *heerst*, een variant van *horst* 'met bomen begroeide hoogte'.

Hagestein

[gem.: Vianen, U] 1228 *Gaspewerde*; 1241 *Gaspward*; 1274 *Hagesteine*; 1381-1383 *Hagensteyne*; 1394 *Hagensteyn*; samengesteld uit *stein* 'kasteel, voornaam huis' en *hage-*